

DOSYA:

KENTSEL KONTEYNER

**ORTA AVRUPA'DA
MODERNİTE VE FOTOĞRAF
1918-45**

**TOWARDS A GENTRIFIED
ARCHITECTURE**

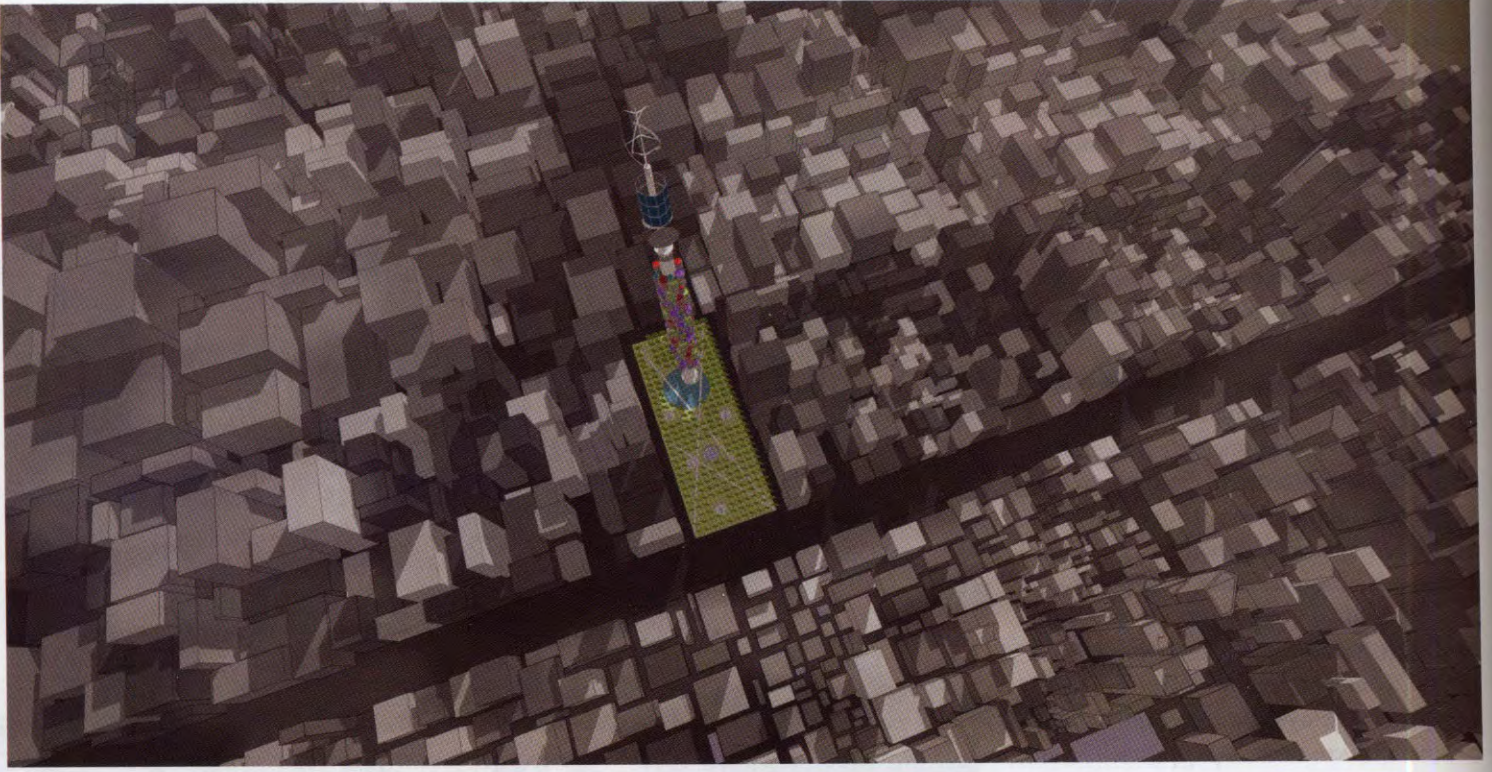
MİMARLIK:

**SARAH
WIGGLESWORTH
ARCHITECTS**

**BENZİN BİTTİ,
KELLE GÖRÜNDÜ!**

**BİR ANIT İÇİN
BİYOGRAFİ DENEMESİ:
ÂBİDE-İ HÜRRİYET**

Urbanecopolis¹

Boğaçhan DüNDARALP ■ 2000'li yılların ilk çeyreğinde dünya anakentlerinden birinde, İstanbul'dayız. Dünya birbirini tetikleyen pek çok duruma sahne olmaktadır. Küreselleşme adı altında durumların yeterince irdelenme fırsatı bulmadan içeriksizleşmeye terkedildiği bir zaman dilimidir bu. Aynı zaman dilimi, İstanbul anakentinin dünya üzerindeki pek çok ülkeden kalabalık nüfusu, kendine has topografyası ile küresel pazarda oldukça kıymetli bir merkez olmaya aday olmaya başladığı yıllar olarak da ifade edilir.

Yaygın olarak metropol adıyla da anılan anakentler, yanyana farklı durumların içiçe varlığına olanak tanıyan, giderek de benzer oluşlara kaynaklık eden doğurgan ve dinamik bir organizmaya benzetilir. Bu yıllar, olağan kent mekanlarının çözülmeye başladığı, kentsel planlamaların, denetimsiz büyüyen duruma karşı bölgesel müdahalelerin yapılmaya çalışıldığı zamanlardır. Giderek teslim olunması kaçınılmaz olan bu organizmanın içinde "kentsel dönüşüm" adıyla yapılan bu bölgesel müdahaleler, ne yazık ki karmaşık veri tabanına sahip, dinamik bir olgunun irdelenmesi ve bu dinamığa eklenme gibi içeriklere sahip değildi. Gerçi bu yıllarda henüz bu tür durumları analiz etmeye ve tasarımsal metotlarla birleştirmeye uygun çok aktörlü düşünme biçimleri ve araçlarından yoksun olduğunu biliyor olsak da

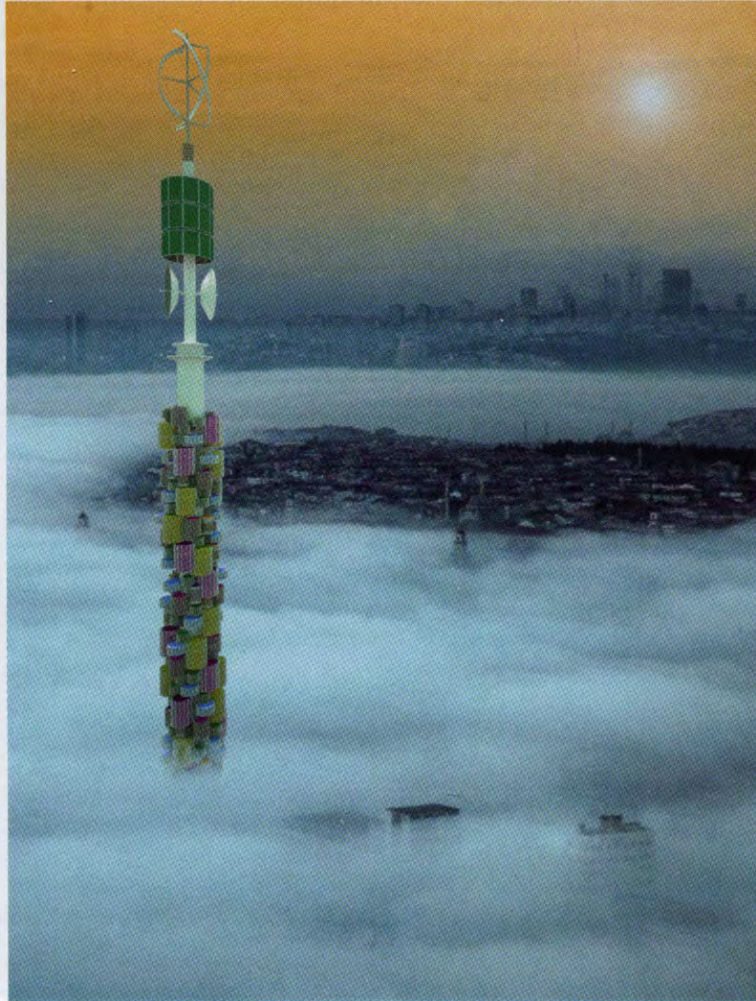
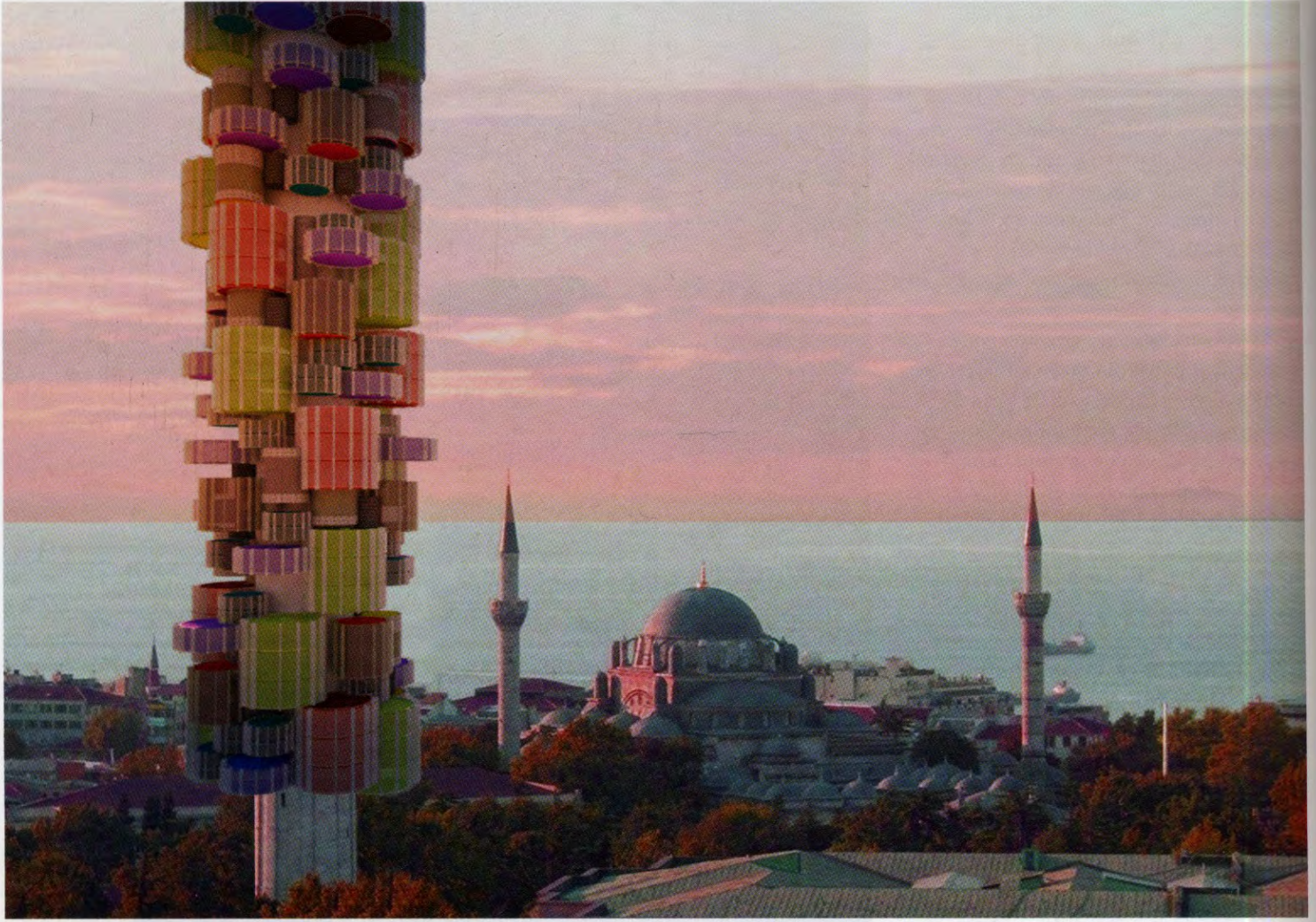
yönetimsel ve akademik kurumların düşünme pratiklerinin böyle bir motivasyondan beslendiğine dair izlere rastlayamıyoruz. Eldeki yöntemlerle kentin denetlenebilir, planlanabilir olduğuna duyulan inanç naif bir birikimle devam ediyordu. Kentsel dönüşüm adlı bölgesel müdahalelerde yöntem; adına “değer artırma” dedikleri, eksenini ticari potansiyelin yükseltilmesi ve yatırım olanaklarının artırılmasından alan, küresel sermayeye de cazip gelecek potansiyel kent mekanları üretmekten öteye gitmeyen basit, indirgeyici, kısa vadede çözüm üreten, az riskli bir yöntemdi. Bilim insanları, bu dönemde insanlık adına sorumluluk alan insanların, aldıkları kararların nelere kaynaklık edeceği gibi konuların, sanıldığı kadar aksine etik değerler üzerine değil, muhakeme yeteneklerine bağlı olduğunu farketmiş olsalardı, her şeyin daha farklı olabileceğini söylerler. Oysa modernizm ve modern dünya bize çok şey öğretmişti. Ancak, bu dönem için yeterliliği kuşkulu, farkındalıklar ve öncelikler yüzünden sınırlı bir öğrenme biçimiydi bu.

Bu yıllar, uzun süreden beri görmezden gelinen enerji yönetimi ve buna bağlı küresel ısınma sorununun, sonuçlarının görünürlüğünü inkar edilemeyecek ölçüde artırdığı, önlemler için fırsatların tükendiği yıllardır aynı zamanda... Politika, sermaye, bürokrasi üçgeninde sıkışmış kalmış önlemlerin pek çoğu için yeni stratejiler aranmaktadır. *Urbanecopolis* projesi böyle bir ortamda İstanbul merkezli olarak doğmuştur.

Mikro ölçekte fiziksel sınırların nerede başladığı, nerede bittiği belli olmayan; farklı ölçek, içerik ve tarihselliklerin üstüste yığıldığı denetimsiz bir toplam haline gelen İstanbul, kendisi adına yapılan teşhislerin “sorun” olarak tarif edildiği eşikleri çoktan aşmıştır. Kendi gerçekliğini rasyonalite üzerine kurmuş, çeşitlilik ve uyum üretme esnekliği üretmeyen modernist düşünme pratiğine dayanacak İstanbul’a yönelik her tür önerinin yaşantıda beklentilerine ulaşamayacağı aşikardır.

Bu koşullar, kent mekanında durumlara genel değil, noktasal ve bağlamsal yaklaşıma yöneltirken, kent mekanının parsel tabanlı bölümlenmiş mülkiyet ve bina üretim mantığı, bu yönelimi bir bakma biçiminden çıkartıp, kaçınılmaz bir zorunluluğa dönüştürür. *Urbanecopolis*,

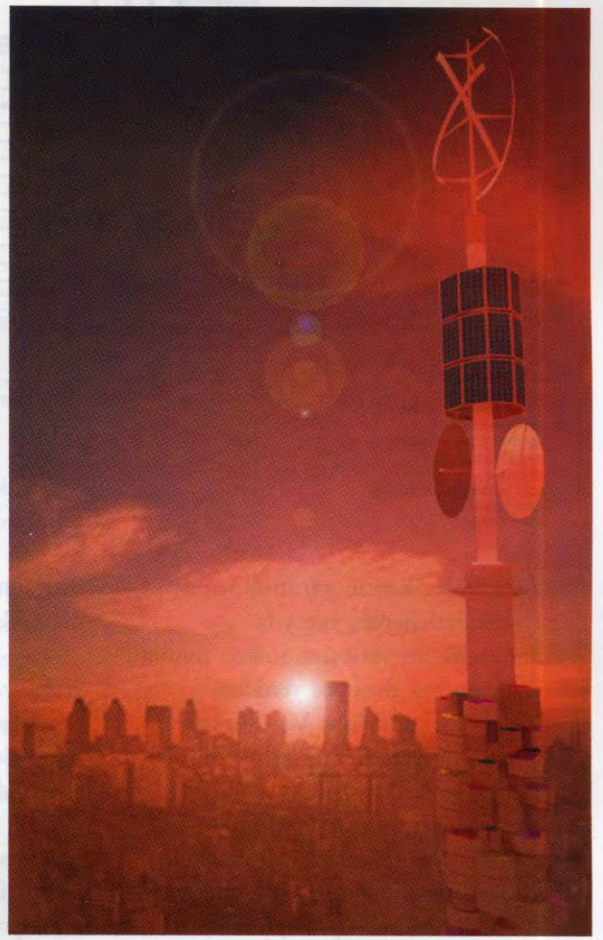
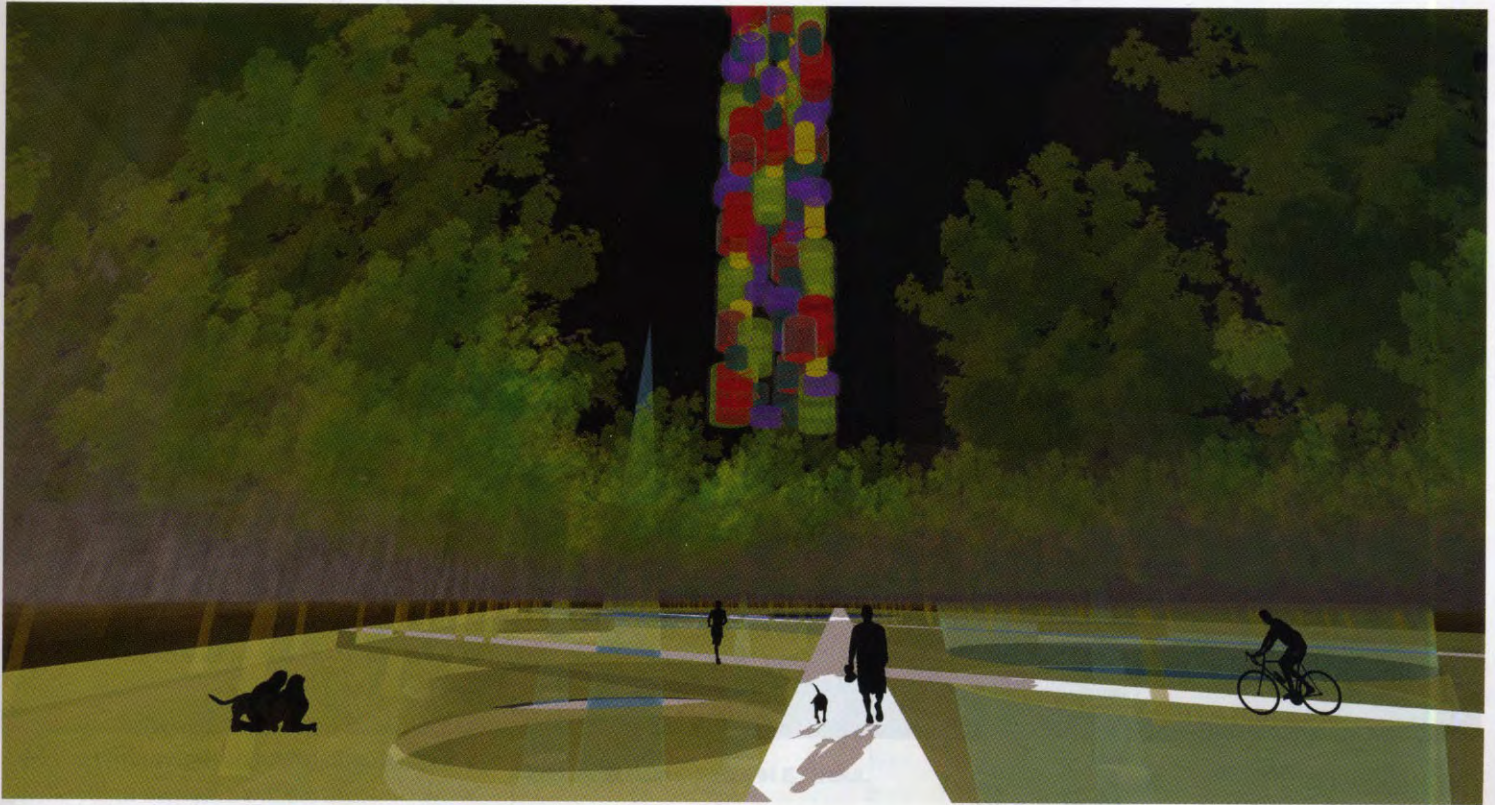

noktasal ve bağlamsal yaklaşımı kentin geneline yayılabilecek yapısal bir sistem olarak öngörerek, tek defaya mahsus bağlama dayalı üretim içeriğini yaygınlaştırmıştır.

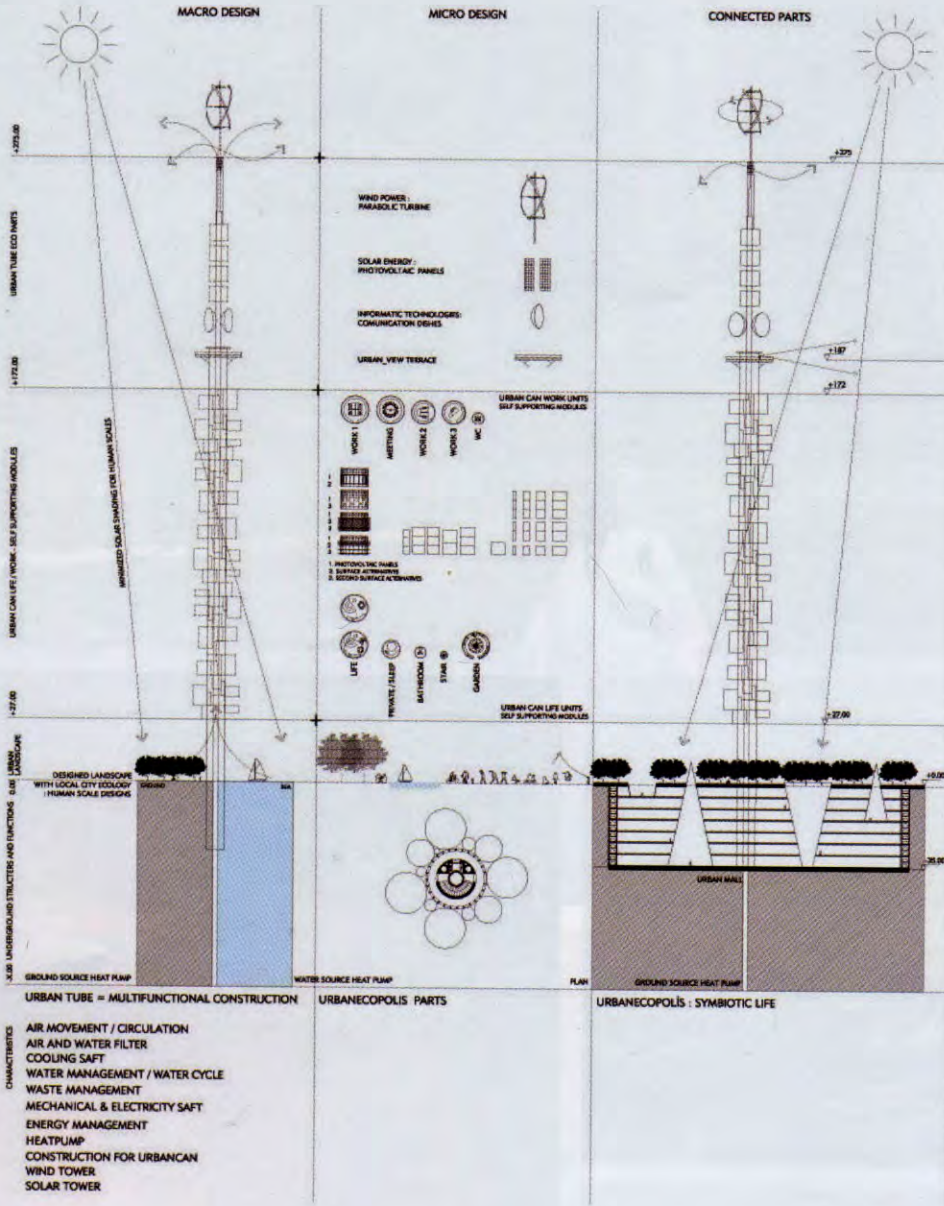
Böyle bir ortamda, anakent bağlamında, doğal ya da doğalmış gibi yapan peyzaj üretmeye çalışmanın romantik bir doğa anlayışı olacağına inanan *urbanecopolis* tasarımcıları, projelerini gölgeleme, hakim rüzgarlara kapanıp açılma, yapay zemin çözümlenmeleri gibi faktörlerin, kent topoğrafyasında nasıl farklı mikroklimalar ürettiği bilgisi üzerine bölgesel analizle inşa ederler. Güncel söylemleri ticari metaya dönüştüren, teşhir ve fetişe dayalı çevrebilimle ilgili sembollerle öne çıkan ya da romantik doğa özlemiyle naifleşerek zeminini yitiren ekolojik anlayışlardan farklı bir yaklaşımdır önerilen.

Antroposentrik (insan merkezli) bakış açısının yarattığı yaşam çevrelerinin neden terkedildiği bilgisini unutmadan, insanı bir yaşam örgüsünün içinde, varlıkların kendine özgü değerlerinin korunduğu bir ağın parçası olarak gören derin çevrebilimsel ilişkilerin, kent mekanının kendi gerçekliğindeki varlığını araştırarak bir bakış açısının araştırılmasıdır.

URBANECOPOLIS®

URBAN TUBE / S+URBAN CANS+URBAN ECOPARTS+UNDERGROUND STRUCTURES

Urbanecopolis, kentin yarattığı yapay doğaya eklenerek, yatayda kurulabilecek bir yerleşimi mikro zeminde yapıllaştırarak düşeyde yeniden örgütleyen bir modeldir. Varoluşunu kendi kendine yeterli yapısal bir durum olmanın ötesine taşıyarak, varlığıyla çevreye katkılar üretecek bir sistem peşindedir. Örgütlenmesini, finansman koşullarını kendi kendine üretebilen ve sürdürebilen *urbanecopolis*, bunu yaparken iki temel ilke üzerinden hareket eder: İlki, eklendiği çevrenin fiziksel ve yapısal durumunu referans alır. İkincisi, teknolojiye dayalı olanaklara değil, varolan potansiyellerin olanaklarını dönüştürecek birikmiş temel bilgileri kullanır. Kendi organizasyon, finansman ve işletme modeli, sistemin tasarımının bir parçası haline gelerek, içinde bulunduğu

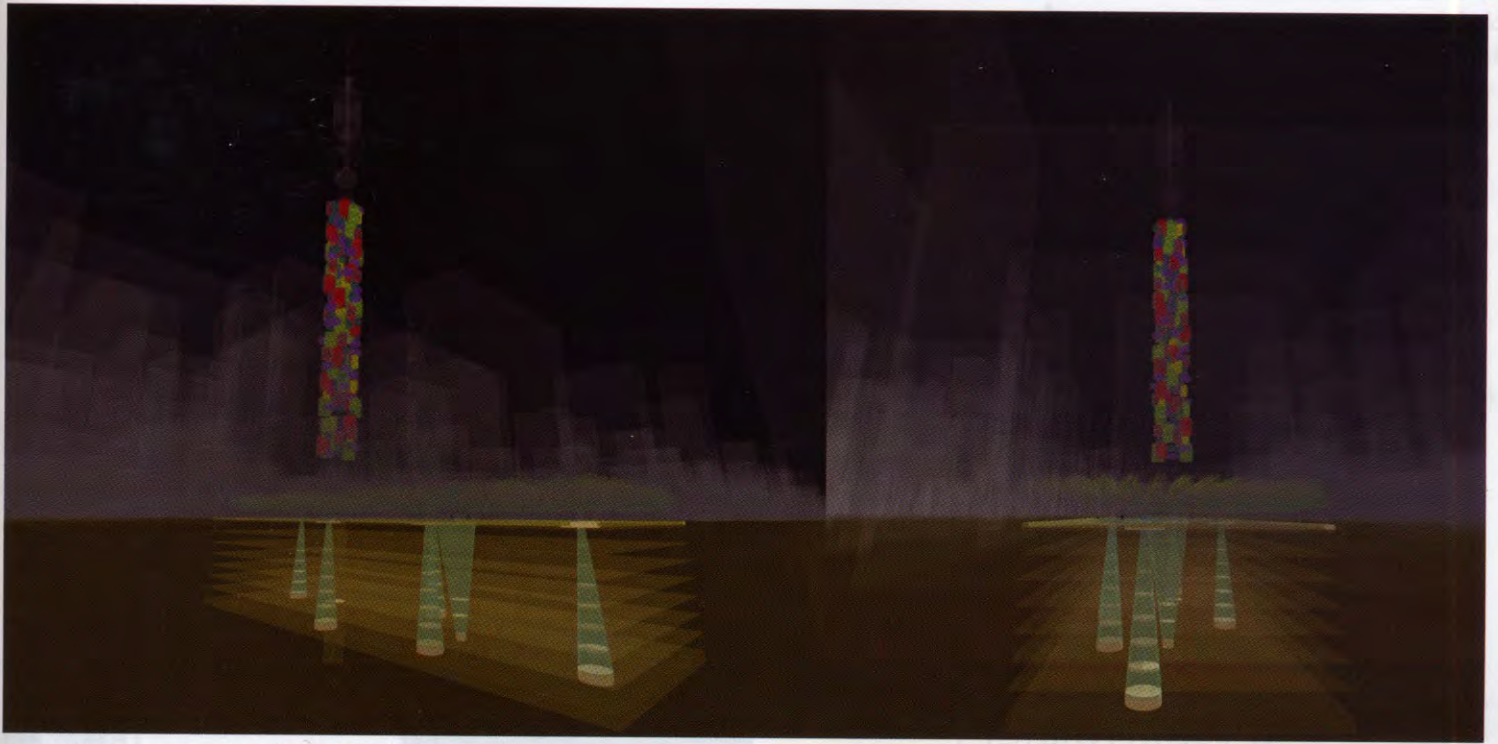
ortamın koşullarında hayata geçme olanaklarını artırmıştır.

Urbanecopolis, kendisine kentin farklı noktalarında varolma imkanı sağlayan bileşenlerden oluşmuş bir yapısal bir ağ sistemidir. *Urbantube* (kentsel tüp) bu yapısal sistemin bileşenlerinden en önemlisidir. Diğer bileşenlerin varoluşu ve kentte farklı noktalarda varolabilme olanağı ona bağlıdır. *Urbantube*, farklı topoğrafyalarda toprak ya da su üzerinde yer alma becerisine sahiptir. Tek başına eklendiğinde bir jeneratör gibi çalışır. Hava ve suyu temizlemekle kalmaz, mikroklimatik olumsuz faktörleri minimize edecek özellikleri; rüzgar, güneş, yağmur gibi faktörleri kullanıma sokma; toprak ya da su kaynaklı enerjiyi ısıtma ve soğutmada kullanma ve enerji çevrimine

sokma; kendisi ve çevresinin atık enerjisini de kullanarak enerjiyi yönetme; enerji fazlasını yakın çevresine aktarma; hava ve su filtrasyonu, su (temiz, siyah, gri su-arıtma) yönetimi ve atık/çöp yönetimi gibi özellikleri gerçekleştirme potansiyeli taşır. Diğer bileşenler de sisteme katıldığında tüm bu özelliklerini kullanabilmektedir. Kentsel bağlama göre finansman ve işletme modeli modülleri bu bileşenlerle devreye alınabilir ve sistem geliştirilebilir. *Urbantube*, İstanbul'un çok yüzlü manzarası, üç boyutlu kent topoğrafyasında birer seyir kulelerine dönüşerek kente yeni gözler ekler. Bu gözler sistemin finans kaynaklarından biri olarak modüllere eklenilebilir.

Urbantube'lere eklenebilecek bileşenlerden biri de *urbancan* (kentsel kovan) olarak tarif edilen yaşam ve çalışma modülleridir. Bu modüller, silindirik biçimlenme ile yüzeyleri çoğaltılmış, solar enerjiyi akülerinde biriktirerek kullanan, kendine yeterli, düşeyde minimum yaşam³ araştırmaları sonucu oluşturulmuş küçük mekan modülleridir. *Urbantube*'lerin yalnız strüktürel yapısından değil, üzerinden taşınan artık enerjilerinden de faydalanarak kendine varolma imkanı yaratan (*urbancan*) kentsel kovanlar faydalı bir parazit olarak sisteme katkıda bulunur. *Urbantube*'lerin üzerindeki raylar aracılığıyla sisteme takılarak çoğaltılabilen bu modüller sistemin diğer finans kaynaklarından da biridir.

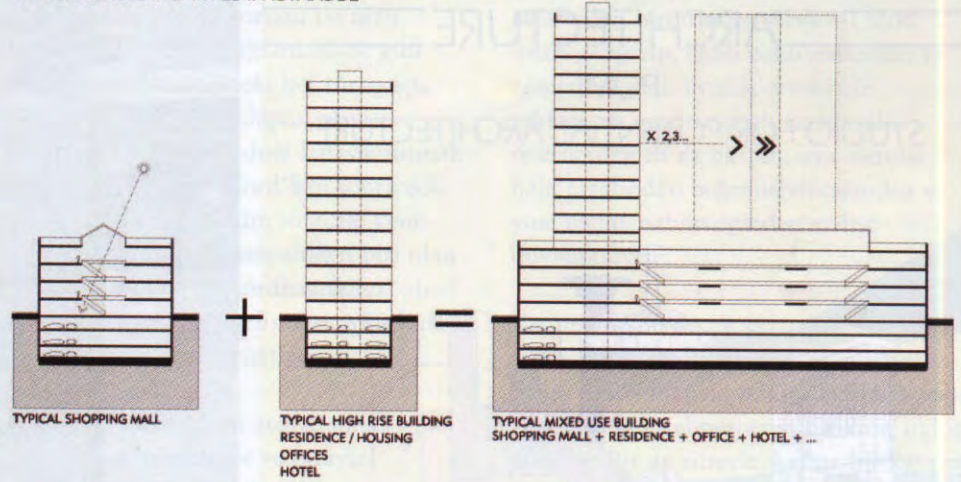
Urbanecopolis, zeminde ve üçüncü boyutta değişken kent boşluklarını, gölgeleme faktörünü minimize ederek oluştururken; zeminde (0.00 kotunda) yarattığı boşluğun, insan ölçeğinde sistemi destekleyen, kentsel peyzaj (*urbanlandscape*) olarak tasarlanmasını öngörür. Yeşil, su ve kentsel park kullanımlarını sisteme ve kente entegre edecek biçimde kamusallaştırır. Kent mekanı olarak da çok işlevli bir yüzey sunar. Böylece özel ve ortak mekanlar dizisi kentsel mekan katmanlarına bağlanır. Bu katmanlarla bağlantılı *urbanlandscape*'in ölçeğini belirleyen ve *urbanecopolis* sistemini finanse eden diğer bir bileşen de *urbanmall*'dur. Zeminaltına doğru kat kat inen, *urbanlandscape* ile bütünsellik gösteren *urbanmall*, kentin sosyal hayatını biçimlendiren, İstanbul'u saran dev alışveriş merkezlerine varlığıyla eleştirel bir bakış sunar. Kentte kocaman, doğal ışığı da kullanamayan sağır yüzeyleriyle kat kat yükselen alışveriş

merkezleri, bu yüzeyleriyle ısı depolarken, içeride başta soğutma olmak üzere oldukça fazla enerji harcar; harcarken açığa çıkan ısı enerjisini kullanmadığı gibi, karma fonksiyonlu yapı türlerinde, bu enerjiden faydalanacak diğer fonksiyonlara aktaramaz. Çevrede yarattıkları mikroklimatik olumsuz etkileri bir yana, kendi ihtiyaçları için de çok fazla katkıya ihtiyaç duyar. *Urbanmall* bu türlerden kendini ayırır, zeminaltında gelişerek *urbanecopolis*'e bağlanır. Zeminaltında kaldığı için, kullanmadığı sağır yüzeyleri, boru duvar olarak eklemlediği sisteme hizmete sunar. Soğutma yükleri azaltılır, 0.00 kotundan taşınan ışık konileriyle günışığı maksimize edilir. *Urbanecopolis*'in enerji yönetimine katılarak pasif ısıtma-soğutma sisteminin parçası olarak düşük maliyetli işletme modeli sunar. Pek çok özelliğiyle kent içinde tek başına da uygulandığında etkin olabilecek bir model sunar...

Urbanecopolis projesi, tüm bu bileşenleriyle kentte tek başına hayatını sürdüren, rasgele yanyana gelen bağımsız fonksiyonları, biraraya gelişlerindeki potansiyelleri araştıran bir simbiyotik ilişki modeli sunar. İlişkileri sistemleştirirken de altları alışveriş merkezleri, üstleri rezidans, ofis ve otel olarak kullanılan, kentsel yapı tiplerini yapamadıkları ve çevresel etkileriyle kritize eder. İletişim ve etkileşimlerin güvenli ve sanal kanallarla üretildiği; konforun bilgiyle değil teknolojiyle sağlandığı; hangi bedellerle yaşandığı bilgisinden ziyade, daha az sorumluluk

TYPICAL BUILDING TYPES IN ISTANBUL

duyarak yaşanan arzular ve sahip olma dürtüsünün ağır bastığı, edilgenleşilen bir kent yaşantısında imajlarına uzak olmadığımız görsel, yapısal morfolojileri kullanarak bize olanaklılığı kendi içinde gizli bir dünya sunmaya çalışır. Nesnesini değil, araştırdığı konuları gündeme taşımaya çalışan bir araştırma projesi olarak da kent gerçekliğinin potansiyellerini dert edinir... ■ *Mimar Boğaçhan Dündaralp, DDRLP.*

Notlar:

- 1 *Urbanecopolis* (© copyright Boğaçhan Dündaralp) ddrlp mimarlık araştırma ofisinin *urban* temalı araştırma projelerinden biridir.
- 2 Bu çalışma, profesyonel olarak mimarlık hizmeti verilen farklı ölçekteki üretilmiş proje çalışmalarının yan ürünü olarak, araştırma amaçlı oluşturulmuştur. Makine mühendisi Süleyman Akım (Akım Mühendislik) ile yapılan workshop çalışmalarıyla da geliştirilmektedir.
- 3 ddrlp mimarlık araştırma ofisinin, kent boşluklarına yerleşebilen, düşeyde minimum yaşam mekanlarını araştırdığı *urbannomads* (kent göçebelere) projesi araştırmalarıyla öngörülmüştür.